

визначених факторів виробництва має екстенсивний характер впливу на економічне зростання в цілому. Науковою новизною дослідження є підхід до встановлення факторів економічного зростання на середньострокову перспективу, використовуючи статистичні дані показників із середньоквартальним зрізом відстеження у часі. Такий метод у співставленні із дослідженнями, що базуються на річних даних, дає можливість більш точного встановлення ресурсів виробництва та їх впливу на економічний розвиток з можливістю оперативного коригування економічної політики, враховуючи зменшення помилок при використанні розрахункових середньоквартальних значень.

Проведений аналіз динаміки зміни факторів економічного зростання протягом 2005–2010 років дав можливість отримати інформацію про існування зворотних тенденцій протидії економічній природі наповнення виробничих ресурсів у народному господарстві, які мають нетривку короткотермінову стратегію розвитку країни. Визначена загальна тенденція до скорочення чисельності населення країни не спроможна протягом тривалого часу компенсуватися використанням додаткової частини працівників неофіційної сфери економіки в умовах стримування зростання реальної заробітної плати.

Нарощення обсягів державних витрат, яке відбувається більш швидкими темпами, ніж зростання обсягів ВВП країни, не впливає позитивно на спроможність економіки до нарощення темпів відтворення. Навпаки, захоплення використанням кінцевих споживчих витрат сектору загальнодержавного управління для запобігання кризовим явищам в економіці України не дає очікуваного результату, призводячи до скорочення темпів економічного зростання.

Подальші дослідження з обраної тематики слід зосередити на пошуку чинників формування отриманих факторів виробництва з метою коригування їх впливу на сукупні макроекономічні результати розвитку України на довгострокову перспективу. Важливим залишається також питання оптимального співвідношення величини сектору загальнодержавного управління по відношенню до економіки в цілому.

Література

1. Бессонов В.А. Проблемы построения производственных функций в российской переходной экономике / В.А. Бессонов, С.В. Цухло // Анализ динамики российской переходной экономики. – М.: Институт экономики переходного периода, 2002. – С. 5–89.
2. Грабовецкий Б.Е. Виробничі функції: теорія, побудова, використання в управлінні виробництвом: монографія / Б.Е. Грабовецкий. – Вінниця: УНІВЕРСИУМ, 2006. – 137 с.
3. Клейнер Г.Б. Производственные функции: теория, методы, применение / Г.Б. Клейнер. – М.: Финансы и статистика, 1986. – 239 с.
4. Моделі ендогенного зростання економіки України / [В.М. Гець, М.І. Скрипниченко, С.С. Шумська та ін.]; за ред. д-ра екон. наук М.І. Скрипниченко. – К.: Ін-т екон. та прогнозув., 2007. – 576 с. (НАН України, ДУ «Інститут економіки та прогнозування»).
5. Шумська С.С. Інструмент виробничої функції в дослідженні української економіки / С.С. Шумська // Економіка і прогнозування. – 2007. – №4. – С. 104–123.
6. Barro R.J. Government Spending in a Simple Model of Endogenous Growth / R.J. Barro // Journal of Political Economy. – University of Chicago Press. – 1990. – vol. 98(5). – P. 103–125.
7. Cobb C. W. A Theory of Production / C. W. Cobb, P. M. Douglas // American Economic Review, Supplement. – 1928. – March. – P. 139 – 165.
8. Futagami K. Dynamic analysis of an endogenous growth model with public capital / K. Futagami, Y. Morita, A. Shibata // Scandinavian Journal of Economics. – 1993. – №95. – P. 607 – 625.
9. Ghosh S. Optimal Growth with Public Capital and Public Services / S. Ghosh, U. Roy // Economics of Planning. – 2002. – №35. – P. 271 – 292.
10. Mishra S.K. A Brief History of Production Functions / S.K. Mishra // MPRA Paper. – University Library of Munich, Germany. – 2007. – №5254. – 23 p.
11. Статистична інформація [Електронний ресурс] // Держкомстат України, 1998. – 2011. – Режим доступу до інф: <http://www.ukrstat.gov.ua>
12. Kong T.S. Governance Quality and Economic Growth [Електронний ресурс] / T.S. Kong // ANUCBE School of Economics Working Papers. – Australian National University, College of Business and Economics, School of Economics. – 2011. – №537 – 28 p. – Режим доступу до журн.: <http://econpapers.repec.org/paper/acbcbeeco/2011-537.htm>

Н.М. ГРУЩИНСЬКА,
к.е.н., доцент, Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України

Інноваційно-інформаційний напрям розвитку нових індустріальних країн Азії: велика стратегія Китаю як досвід для України

У статті розкриваються особливості економічного розвитку провідних економік Азії з особливим акцентом на

стрімких реформах Китаю, що може бути використано як досвід для розвитку економіки України.

Ключові слова: економічна стратегія, спеціалізація, економічний потенціал, інновації, інвестиції.

В статье раскрываются особенности экономического развития ведущих экономик Азии с особым акцентом на стремительных реформах Китая, что может быть использовано как опыт для развития экономики Украины.

Ключевые слова: экономическая стратегия, специализация, экономический потенциал, инновации, инвестиции.

In the article features of economic development leading Asian economies, with special emphasis on rapid reforms in China that can be used as experience for Ukraine's economy.

Keywords: economic strategy, specialization, economic potential, innovation, investment.

Постановка проблеми. На початку XXI століття у світовій торгівлі відбуваються тенденції до підвищення питомої ваги країн Азії. Провідна роль в експорті азіатських держав належить невеликій групі нових індустріальних країн, які за останні 30 років перетворилися на великих експортерів промислових товарів. Група нових індустріальних країн Азії неоднорідна за своїм складом. Її ядро складають так звані нові індустріальні країни першого покоління – Південна Корея, Сянган (колишній Гонконг), Тайвань і Сінгапур, які встали на шлях експортноорієнтованого зростання в 60-х роках. Бурхливий розвиток експорту до цієї групи держав спирався на стійкі та високі темпи внутрішнього економічного зростання (7% на рік у середньому за останнє десятиріччя). Структурні зрушення у внутрішній економіці в процесі індустріалізації обумовлювали прогресивні зміни в товарній структурі експорту. Так, якщо в 1955 році 80% експорту Південної Кореї становили сировинні товари, то в 1994 році основними статтями її експорту були продукція електромашинобудування (20,8%), текстиль, одяг та взуття (22,7%), автомобілі (6,6%), продукція хімічної та фармацевтичної промисловості (7,1%), комп'ютери та оргтехніка (4%), засоби зв'язку (6,7%), судна (5%). У цілому до початку 90-х років у структурі доходів від експорту НІК Азії першого покоління більше половини припадало на високотехнологічну продукцію, вироблену з використанням кваліфікованої робочої сили [8].

У 70–80-ті роки почала формуватися група нових індустріальних країн другого покоління, що включає Індонезію, Малайзію, Філіппіни і Таїланд. Ці країни в останнє десятиліття досягли щорічного 6% середнього темпу зростання економіки, на тлі якого змінилася структура їхнього експорту: якщо в середині 60-х років переважала сировина, то в 90-х роках на нього припадало лише 1/3 сукупних експортних доходів. Особливість 90-х років – більш швидке зростання торгівлі між країнами, що розвиваються, ніж між промислово розвиненими державами. Особливе місце в дослідженні питання економічного розвитку країн Азії посідає саме Китай та його «велика стратегія».

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Проблемами українсько-китайських відносин, розвитком зовнішньої торгівлі між державами, питаннями економічного розвитку азійських держав та безпосередньо Китаю присвячені праці вітчизняних та зарубіжних вчених, серед яких можна виокремити роботи А. Гончарук, Н. Корольюка, А. Кун, О. Лукаш, Ю. Пахомова, О. Шевчука, Цзян Чанбін, Хе Вей, Лю Дун, Лі Син Хай, Лі Фень та ін.

Але разом із тим у науковій літературі недостатньо вивченими залишаються також питання щодо подальшого розвитку взаємної торгівлі, трансформації торговельних відносин КНР та України в умовах глобалізації світової економіки, використання досвіду китайських реформ для економіки України.

Мета статті. Розкрити особливості економічного розвитку провідних економік Азії, а саме на прикладі проведення стрімких реформ Китаю, що може бути використано як досвід для розвитку економіки України.

Виклад основного матеріалу. Під «великий стратегією» у широкому сенсі розуміється стратегія, яка передбачає використання всіх ресурсів нації і держави для досягнення головних національних цілей. Як зазначено в роботі Якова Бергера «Большая стратегия Китая в оценках американских и китайских исследователей», велика стратегія Китаю спрямована на вирішення трьох взаємопов'язаних завдань. Це, по-перше, збереження порядку і благополуччя всередині країни перед обличчям різного соціальних негараздів, по-друге, захист національного суверенітету і територіальної цілісності від перманентної зовнішньої загрози і, по-третє, набуття та утримання геополітичного впливу Китаю як однієї з провідних, а можливо, і головної держави у світі [6].

Сучасну політику китайського керівництва можна охарактеризувати як «розважливу». Основу її складають такі компоненти: а) деідеологізована орієнтація на ведений ринком економічне зростання і підтримання дружніх відносин з усіма країнами, особливо з головними державами; б) утримання від застосування сили у поєднанні із зусиллями щодо модернізації збройних сил; в) включення в регіональні і глобальні міждержавні зв'язки та багатосторонні міжнародні форуми з метою отримати «асиметричні вигоди».

Збереження «розважливої» стратегії, на переконання М. Свейн і Е. Телліс, диктується потребою Китаю в зовнішніх ринках, інвестиціях і технологіях, що забезпечують експортноорієнтовану спрямованість зростання [6].

Процеси модернізації, інтелектуалізації та інформатизації Китаю присутні в розвитку країни в тісному взаємозв'язку і взаємозалежності. Розвиток економіки знань може бути забезпечений тільки шляхом збільшення інвестицій у людський капітал. Китай бачить свої стратегічні переваги не тільки у своєму сприятливому геополітичному положенні на азіатському континенті і не тільки у швидко зростаючій економіці, а й у розвитку багатостороннього співробітництва зі Східною Азією, яка стрімко розвивається.

Економіка КНР в останні 30 років постійно зростає, в 2009 році вона займала третє місце в світі за величиною номінального ВВП (після США і Японії), ВВП дорівнював \$5020 млрд. [7]. За даними 2010 року, Китай випередив Японію за цим показником [8]. На початковому етапі індустріалізації в азіатських країнах зовнішньоекономічна співпраця мала велике значення, адже слугувала своєрідним каналом для отримання необхідних технологій. Тому починаючи з 50-х років у країнах регіону проводили заміщення імпорту, що змінювало його структуру: замість споживчих товарів вже до кінця 50-х років країни імпортували виробниче обладнання, сировину та напівфабрикати. Експорт переважної більшості азіатських країн до 70-х років був сировинним зі зростаючою часткою трудомісткої промислової продукції.

Політика реформ та відкритості, що почала проводитись з 70-х років ХХ ст., дала неочікуваний результат. Поступове і послідовне відкриття економіки, державне регулювання макроекономічних процесів привели до перетворення Китаю з відсталої аграрної країни на розвинуту державу та потенційного світового лідера. Так, іноземні кошти, що залучалися, складалися із зовнішніх позик та прямих іноземних інвестицій. Помірковане використання іноземних інвестицій дозволило країні подолати проблеми в будівництві, прискорити освоєння енергоресурсів, розвиток транспортної інфраструктури, зв'язку та сировинної промисловості. Залучення іноземного капіталу стало в період реформ однією з основних форм здійснення відкритої зовнішньоекономічної політики Китаю.

Наприкінці 1970-х відбулося поєднання процесу створення спільних підприємств. Цьому посприяло введення податкових та митних пільг та виділення районів пільгового інвестування. Поступово з'являлися та швидко прогресували нові форми зовнішньоекономічних зв'язків: імпорт (експорт) капіталу та послуг, торгівля технологіями, промислова кооперація, науково-технічне співробітництво, електронна торгівля та ін.

Проте зовнішня торгівля залишається головною формою співпраці для всіх країн регіону в цілому та для КНР зокрема. Наведені у табл. 1 дані наглядно демонструють значний приріст експорту КНР за період 1970–2009 років.

На середину ХХ ст. для розвитку КНР не була характерна ринкова економіка в тому вигляді, в якому вона вже існувала, а саме синтез двох систем – командно-планової та ринкової. Так, система зовнішньоекономічного співробітництва, яка склалася в КНР в 1978 році, складалася з таких основних компонентів: план, бюджетне фінансування, адміністратив-

но-управлінський механізм, специфіка ціноутворення, система розподілу, валютне регулювання та валютний контроль.

Така система зовнішньоекономічного співробітництва, заснована на адміністративному управлінні з боку державних органів, призвела до розриву між внутрішніми та зовнішніми ринками, що були відділені один від одного. На кшталт СРСР існувала велика прірва між цінами на ідентичну продукцію на внутрішньому та зовнішньому ринках. Тому така ситуація призвела до того, що в кінці 70-х років виготовляти продукцію на експорт стало не вигідно та власна структура зовнішньої торгівлі стала нерациональною.

Усе вищезгадане і змусило керівництво КНР приступити до розробки та впровадження реформ, які би допомогли перетворити економіку країни на ту, що відповідала лозунгу «відкритості зовнішньому світові». Китайські вчені виділяють чотири етапи у реформуванні системи зовнішньоекономічного співробітництва країни:

1) передача обмежених прав на господарське самоуправління суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності (1979–1987);

2) перехід підприємств, що займаються зовнішньою торгівлею, на систему виробничої відповідальності (1987–1993);

3) перехід підприємств, що займаються зовнішньоекономічною діяльністю на принципи роботи, які відповідають вимогам ринкової економіки і міжнародним правилам торгівлі (1994–2001);

4) перехід вищезгаданих підприємств на вимоги СОТ (з 2001).

Розглянемо кожен з цих етапів більш детально. Перший характеризується заснуванням спеціальних експортно-імпортних компаній у багатьох галузях промисловості, таких як металургія, електронна, нафтохімічна, машинобудівна та ін. На другому етапі Міністерство зовнішньоекономічних зв'язків і зовнішньої торгівлі КНР почало переводити компанії, що займаються зовнішньоекономічною діяльністю, на систему підяду, яка пізніше була запроваджена в усій системі зовнішньої торгівлі Китаю. Загалом, на даному етапі відбулися помітні успіхи, що пов'язані з підвищенням конкурентоспроможності підприємств, проте втручання місцевої влади не дозволило повною мірою розкрити потенціал компаній, а нові умови підяду створювали нерівні умови конкуренції між компаніями.

Головна річ, що характеризувала наступний, третій, етап, – це зближення китайського та міжнародного законодавства в сфері зовнішньоекономічної діяльності. В результаті ки-

Таблиця 1. Обсяги експорту Китаю в 1970–2005 роках

Роки	Експорт, \$ млрд.
1970	2,3
1980	18,1
1990	62,1
2000	249,2
2005	762,0
2009	1194

Джерело: Потапов М.А. *Економіка современной Азии: учебное пособие для студ. вузов, обуч. по спец. «Мировая экономика»* / М.А. Потапов, А.И. Салицкий, А.В. Шахматов. – М.: Международные отношения, 2008. – С. 171.

тайські підприємства стали головними суб'єктами в системі управління зовнішньоекономічними зв'язками та ринкової конкуренції. Економічні показники за цей період значно виросли. Так, порівняно з 1978 роком станом на 2001 рік обсяг зовнішньої торгівлі зріс більш ніж в 25 разів (табл. 2).

З табл. 2 помітно, що заходи, яких вживали в КНР, були надзвичайно ефективні, що й забезпечило країні значний успіх у сфері зовнішньоекономічної діяльності вже за перші 20 років.

Останній етап реформування зовнішньоекономічного розвитку можна охарактеризувати через призму вступу Китаю до СОТ. Адже в такому разі відбувалася перебудова діяльності суб'єктів ЗЕД у відповідність до вимог СОТ. Варто зазначити, що саме в цей період Китай отримав значні поступки від організації з огляду на статус країни, що розвивається, та складності, пов'язані з переходом від командно-планової до ринкової економіки, і вже в листопаді 2001 року Китай разом із Тайванем стали членами СОТ.

Після вступу до СОТ Китай почав втілювати в життя іншу стратегію, яка має назву «вихід назовні». Це зумовило значне зростання експорту та імпорту в країні за останні десять років (табл. 3).

Таким чином, на практиці вийшло, що стрімке нарощування виробництва всередині країни привело до нарощування експорту китайських товарів та вивело країну на передові позиції в світі за цим показником (див. рис.). У середині 1980-х років значно посилилася роль держави в регулюванні іноземних інвестицій, були зроблені кроки по вибіркового обмеженню і заохоченню стосовно галузевої, територіальної та технологічної структури, йшов процес адаптації національного законодавства до світових норм.

У результаті починаючи з другої половини 80-х років у КНР намітився перехід від кількісного нарощування зовнішніх ресурсів внаслідок лібералізації інвестиційного клімату до багатобічної системи заохочення іноземних капіталовкладень з врахуванням їх якісних характеристик.

Початок 90-х років став для Китаю «золотим періодом» у залученні зарубіжного підприємницького капіталу. В результаті ще в 1993 році КНР вийшла на перше місце в світі

серед країн, що розвиваються, і на друге після США по обсягах іноземного капіталу, що залучається.

Таке різке збільшення обсягів інвестицій у країну пояснюється тим, що в країні панувала стабільність, наявність великого внутрішнього ринку, поступальне економічне зростання та реформи.

На початку XXI століття економіка Китаю країни зберігає свою багатоукладність. При високій частці іноземних інвестицій майже 80% всіх іноземних інвесторів в економіку КНР – це етнічні китайці (хуацяо), які проживають за кордоном. Щоб сприяти структурним змінам, Китай розвиває власну систему освіти, навчання студентів за кордоном (особливо в США і Японії), заохочує імпорт технологій, що дозволяють розвивати такі прогресивні сектори економіки, як виробництво програмного забезпечення, нових матеріалів, телекомунікаційну індустрію, біотехнології, охорону здоров'я. У КНР понад 384 млн. користувачів Інтернету, країна також лідирує у світі за кількістю користувачів мобільного телефонного зв'язку (487 300 000 користувачів на квітень 2007 року). Інтенсифікація виробництва приносить і побічні результати: рівень прихованого безробіття в сільській місцевості приблизно вдвічі перевищує офіційні показники (4,6%). Китай негласно заохочує еміграцію [7].

Китай є космічною і ядерною державою, лідирує у світі з видобутку вугілля, залізних, марганцевих, свинцево-цинкових, сурм'яних і вольфрамових руд, а також деревини; є найбільшим у світі виробником коксу, чавуну, сталі та сталевих труб, алюмінію, цинку, олова, нікелю, телевізорів, радіоприймачів і мобільних телефонів, пральних і швейних машин, велосипедів і мотоциклів, годинників і фотоапаратів, добрив, бавовняних і шовкових тканин, цементу, взуття, м'яса, пшениці, рису, сорго, картоплі, бавовни, яблук, тютюну, овочів, шовковичних коконів; має найбільші в світі поголів'я птиці, свиней, овець, кіз, коней і яків. Крім того, КНР входить в трійку найбільших світових автовиробників (7,2 млн. у 2006 році) після Японії та США. На території КНР ведеться видобуток нафти, газу, рідкоземельних металів (молібден, ванадій, сурма), урану.

Таблиця 2. Динаміка зовнішньоторговельного обороту КНР станом та кінець третього періоду (2001), \$ млрд.

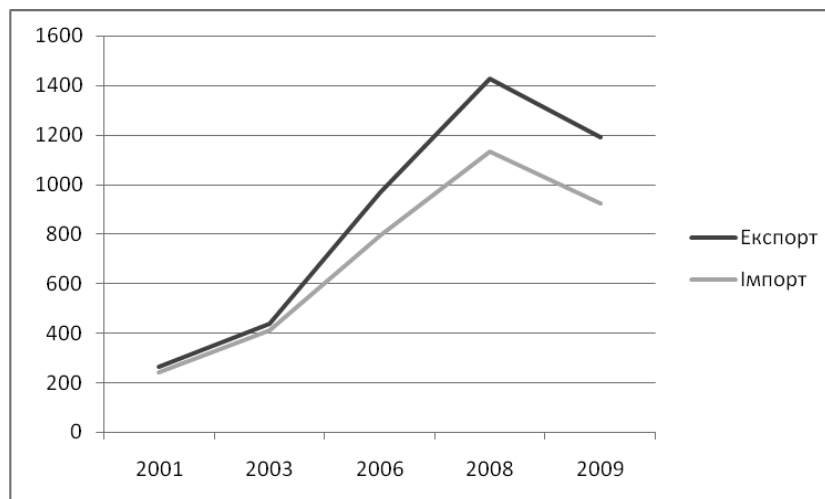
Рік	Обсяг	Експорт	Імпорт
1978	20,64	9,75	10,89
1987	82,65	39,44	43,21
1994	236,62	121,01	115,61
2001	509,77	266,10	243,55

Джерело: Островський А.В. Китайская модель перехода к рыночной экономике / РАН. Институт Дальнего Востока. – М.: Институт Дальнего Востока, 2007. – С. 126.

Таблиця 3. Динаміка зовнішньоторговельного обороту КНР у 2001–2009 роках, \$ млрд.

Роки	Експорт	Імпорт
2001	266,1	243,5
2003	438,2	412,8
2006	969,1	791,6
2008	1429	1,131
2009	1194	921,5

Побудовано автором за даними CIA, <http://www.nationmaster.com/index.php>

Динаміка зовнішньоторговельного обороту КНР у 2001–2009 роках

Побудовано автором за даними CIA, <http://www.nationmaster.com/index.php>

Характерна риса сучасної китайської економіки – залежність її від зовнішнього ринку. За обсягом експорту КНР займає перше місце в світі. Експорт дає 80% валютних доходів держави. В експортних галузях зайнято близько 20 млн. осіб. На зовнішній ринок вивозиться 20% валової продукції промисловості і сільського господарства. Номенклатура експорту налічує 50 тис. позицій.

КНР підтримує торговельно-економічні відносини з 182 країнами і районами світу. Основними торговельними партнерами Китаю є розвинуті капіталістичні країни, перш за все Японія, США, західноєвропейські держави, на які припадає 55% зовнішньоторговельного обороту [7].

Досвід китайських економічних реформ становить особливий інтерес з точки зору дослідження економічної стратегії держави щодо стабілізації економічної системи. За підрахунками МБРР, у 1980–1992 роках економіка Китаю зростала середніми темпами 9,1% на рік, що втричі вище за середньосвітовий показник. Цей процес мав під собою реальне підґрунтя, оскільки у країні норма нагромадження у цей період становила близько 40% [8]. Сьогодні Китай розглядають як нову індустріальну країну нової, четвертої «хвилі». При цьому керівництво країни проголошує вірність принципам соціалізму, зберігаючи соціальну орієнтацію економіки, що значною мірою сприяє підтримці національної злагоди та легітимності державної політики на тлі напівтоталітарного політичного режиму.

На відміну від країн Центральної та Східної Європи у Китаї економічна трансформація спиралася на збалансовану стратегію структурних перетворень, завдяки чому за перші 10 років реформ (1979–1988) середні темпи приросту ВВП становили близько 8,8% на рік, на 3% на рік зростала зайнятість, майже у 3 рази збільшилися доходи селян. Було створено понад 10 млн. приватних підприємств. У 1991 році частка держсектору скоротилася до 50%. У 1996 році на держпідприємствах вироблялося 48,3% промислової продукції.

Поеднувати швидке економічне зростання з невисокими темпами інфляції дозволяє також потужна експортна орієнтація виробництва. Сьогодні експортери користуються першочерговим правом на отримання пільгових кредитів, паливних та енергетичних ресурсів, бюджетних коштів та іноземних кредитів. Існує система повернення експортеру прямих та непрямих податків. Одночасно до 90-х років діяла система високого імпортного тарифу, середньозважена величина якого у 1992 році становила 31%, і лише у 1996 році скоротилася до 20%.

На сьогодні частка КНР у світовому експорті наблизилася до 10%. Вихід цієї країни на лідируючі позиції в регіоні та світі означає подальше і значне розширення сфери дії цінової конкуренції на світовому ринку. Вона тепер розповсюджується не лише на трудомісткі товари традиційних галузей промисловості, а й на побутову та промислову електроніку, споживчі товари довгострокового використання та виробниче обладнання.

Сучасна політична та економічна динаміка розвитку Азійсько-Тихоокеанського регіону засвідчує потужне нарощування Китаєм національного потенціалу, що створює відповідні умови для забезпечення домінуючих позицій як на регіональному, так і на міждержавному рівні.

Особливе місце в питанні залучення іноземних інвестицій займає створення особливих економічних районів – вільних економічних зон зі сприятливим кліматом для залучення зарубіжних капіталів. Такі райони відігравали та відіграють роль «локомотивів» технологічного та інституційного розвитку. З метою поширення позитивного ефекту від створення вільних економічних зон на всю економіку заохочувалося наладження господарських зв'язків з іншими китайськими виробництвами. Підприємства, що здійснювали інвестування прибутку в розвиток інфраструктури «особливих економічних районів», було звільнено від податку на прибуток.

Таким чином, іноземний капітал відіграв дуже важливу роль у зростанні економіки Китаю. За даними ЮНКТАД, ли-

ше за 1995 рік країна отримала \$37,5 млрд. прямих зарубіжних інвестицій. Сьогодні китайський уряд здійснює поступове зменшення пільг для іноземних інвесторів та переведення їх у режим національних. За підрахунками експертів Світового банку, протягом 1985–1994 років ВВП Китаю зростав із середніми темпами 10,2% на рік, дві третини цього зростання відбувалося за рахунок нагромадження капіталу. Бурхливий інвестиційний процес та незначну інфляцію можна пояснити низькими стандартами споживання, високим ступенем контролю за спрямуванням отриманих доходів в інтересах стабільності й економічного зростання.

Дослідники виділяють чотири етапи у китайських економічних реформах, що розпочалися наприкінці 70-х років.

Протягом першого етапу (1978–1983) було проведено сільськогосподарську реформу, підвищено закупівельні ціни, розпочато створення вільних економічних зон, лібералізовано систему матеріального постачання та дозволено операції держпідприємств на вільному ринку. Однак основні ресурси залишилися під державним контролем. Другий етап (1984–1988) характеризувався посиленою лібералізацією цін, запровадженням подвійних цін, поширенням приватизації управління (оренди). Відкритість економіки була обмежена з метою захисту національних підприємств. Цей етап завершився збільшенням інфляційних чинників, через що було вжито заходи монетарної стабілізації. Тому на третьому етапі (1989–1990) було здійснено тимчасове повернення до прямих засобів економічного регулювання. Вжито активні заходи щодо стимулювання експорту та обмеження внутрішнього попиту. Розпочалося зближення регульованих та ринкових цін. З 1991 року розпочався наступний етап, посилення ринкової спрямованості економіки та послідовної економічної лібералізації.

Стратегія економічної стабілізації на поточному етапі включала врегулювання пропорцій між реформуванням, розвитком і стабільністю, темпами зростання та його ефективністю, розвитком ринкової системи та державним макроекономічним регулюванням, інтересами держави, підприємств та особи, вирішення суперечностей між регіонами країни, формами власності, секторами економіки. З цієї метою стратегічними завданнями держави було поставлено сприяння розвитку приватного підприємництва, особливо у визначених пріоритетних секторах, регулювання інвестиційного процесу, «відкритості» регіонів, обмеження внутрішнього попиту та контроль за лібералізацією цін.

Висновки

Використання позитивного китайського досвіду реформ, що поєднують державне регулювання та ринкові відносини на шляху перетворення економіки країни, завдяки чому сьогодні Китай має прямі та опосередковані механізми контролю економічних процесів, є цікавим для України. Проте пряме застосування їх є неможливим через національне небажання поступового впровадження реформ, а націленість на

отримання швидкого позитивного результату. Процеси, що відбувалися і відбуваються в Китаї, проходять повільними обґрунтованими кроками, а для національної економіки України характерні спонтанні стрімкі рішення, іноді без дослідження їх наслідків. Загальні положення стратегій розвитку Китаю схожі з цілями України. Нарощування національного економічного потенціалу має відбуватися завдяки послідовному державному курсу, спрямованому на постійне створення конкурентних переваг українськими товаровиробниками проти зарубіжних конкурентів.

Спираючись на наявну в Україні економічну, науково-дослідну та освітню базу, національна модель спеціалізації країни має включати три етапи. Перший етап, на якому основні зусилля відповідних державних органів мають концентруватися на законодавчому вирішенні питань аграрного сектору економіки, а саме надання державної підтримки для проведення заходів зі створення європейського рівня виробничої і соціальної інфраструктури в сільській місцевості; вирішення питань продажу землі. Необхідним є законодавче виокремлення у структурі народногосподарського комплексу високотехнологічного сектору економіки, який має включати три компоненти: біотехнології та генна інженерія; нанотехнології; інформаційні технології, а саме таких напрямів, що здатні у найближчі роки забезпечити прогрес у сільському господарстві, розв'язати цілу низку проблем паливно-енергетичного комплексу, охорони здоров'я та охорони довкілля, а також модернізувати сферу послуг та традиційні галузі промисловості.

На цьому етапі також необхідно реструктуризувати зовнішньоекономічну сферу через підвищення частки в експорті сільськогосподарської сировини та виробів з неї, суттєво посилити науково-виробничу кооперацію з іноземними партнерами в аерокосмічній галузі, машинобудуванні, літакобудуванні, суднобудуванні, інформаційно-комунікаційній галузі, галузі будівельних матеріалів та комунального машинобудування.

При цьому основні зусилля державних органів управління мають концентруватися на розвитку інституційної структури підтримки українського експорту та впровадженні всіх можливих механізмів його стимулювання та підтримки.

Другий етап має включати заходи щодо завершення формування інноваційної системи через створення регіональних систем та промислових високотехнологічних кластерів у пріоритетних галузях економіки. Це розробка великомасштабних проектів з видобутку власних паливних ресурсів та масове впровадження альтернативних джерел енергії з одночасним застосуванням енергоощадних технологій у виробництві, на транспорті та у побуті.

Головним пріоритетом державної політики на цьому етапі має бути всебічне сприяння розвитку та підтримка ефективних та конкурентоспроможних експортноорієнтованих та імпортозаміщуючих галузей, які стануть локомотивом для сталого розвитку країни.

Третій етап передбачає виведення України як рівноправного партнера на міжнародні ринки з висококонкурентною продукцією аграрного сектору (екологічно чистою і натуральною), біотехнологічної галузі, програмними продуктами, новітніми матеріалами, новими технологічними виробами та медичними засобами.

Проте самим головним, першочерговим завданням впровадження Національної моделі спеціалізації країни є створення умов політичної стабільності, інформаційно-ідеологічної підтримки, координації і жорсткого контролю з боку держави за її виконанням.

Література

1. Котловська М.В. Китайсько-американські відносини в контексті стратегії економічної безпеки КНР // Канада. Економіка, політика, культура, №7, Іюль 2007. – С. 67–74.

2. Островський А.В. Китайська модель переходу до ринкової економіки / РАН. Інститут Дальнього Востока. – М.: Інститут Дальнього Востока, 2007. – С. 126.

3. Пахомов Ю.М. Вибрані твори у трьох томах: Том 1. 624 с. укр., рос. 2010.

4. Потапов М.А. Економіка сучасної Азії: навчальне посібник для студ. вузів, навч. по спец. «Світова економіка» / М.А. Потапов, А.І. Саліцький, А.В. Шахматов. – М.: Міжнародні відносини, 2008. – С. 171.

5. Степанянц М.Т. Східні сценарії глобального світу // Висновки філософії, №7, Іюль 2009. – С. 35–43.

Яков Бергер. Велика стратегія Китаю в оцінках американських і китайських дослідників // «Проблеми Дальнього Востока» 2006, №1 <http://www.globalization.su>

World Statistics, CIA, <http://www.nationmaster.com/index.php>

8. Сайт Федеральної служби державної статистики Російської Федерації <http://www.gks.ru>

Н.П. КАРАЧИНА,
к.е.н., Вінницький національний технічний університет,
А.В. ВІТЮК,
магістрант, Вінницький національний технічний університет

Організаційно-економічний механізм: проблематика термінології

У статті розглянуто та узагальнено сучасні підходи до трактування сутності організаційно-економічного механізму та його значення в діяльності підприємства, досліджено фактори формування організаційно-економічного механізму, сформуовано авторське трактування категорії «організаційно-економічний механізм».

Ключові слова: організаційно-економічний механізм, важіль, система, організація, функціонування.

В статье рассмотрены и обобщены современные подходы к трактовке сути организационно-экономического механизма и его значения в деятельности предприятия, исследованы факторы формирования организационно-экономического механизма, сформирована авторская трактовка категории «организационно-экономический механизм».

Ключевые слова: организационно-экономический механизм, рычаг, система, организация, функционирование.

The paper considers a range of modern approaches for explanation of content organizational and economic mechanism and its significance in caring out of enterprise, factors of formation of organizational and economic mechanism, own explanation of organizational and economic mechanism is made.

Постановка проблеми. Дослідження теоретико-методологічних аспектів трактування науковцями категорії «організа-

ційно-економічний механізм» та формування цілісного підходу щодо визначення сутності організаційно-економічного механізму як чинника організації ефективної діяльності підприємства з урахуванням зовнішніх та внутрішніх факторів впливу.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Особливості сучасних досліджень понятійно-категоріального апарату організаційно-економічного механізму є аналіз даного питання або стосовно конкретної галузі, або окремих його складових частин. Відсутність єдиного цілісного бачення суті, структури і спрямованості дій організаційно-економічного механізму управління, а також розрізненість теоретичного матеріалу по даній темі перешкоджають формуванню й ефективному функціонуванню на практиці цього механізму. Вказані причини обумовлюють необхідність уточнення суті, цілей і складу категорії організаційно-економічного механізму для ефективного його використання на практиці.

Метою статті є розкриття сутнісних підходів до трактування категорії «організаційно-економічний механізм» та формування авторського визначення цієї категорії.

Виклад основного матеріалу. Стабільний розвиток виробничо-господарської діяльності підприємств у довгостроковому періоді забезпечується шляхом побудови ефективної структури механізму управління. З переходом до ринкової економіки умови господарювання кардинально змінилися, що обумовлює необхідність формування на підприємствах ефективного механізму управління всім господарським процесом.